

sok (!) igényessége, diszkrét hatékonysága, elbeszélői szervesítése révén – azért. Tehát tényleg nem szájaragósan, külsődlegesen, anyagidegenül, mint a szövegirodalomban annyiszor. Az ismétlődések, a megszokások visszafogott-szükséges monotonitásának elég jó érvényesülésére érdemes ebben a vonatkozásban leginkább figyelni. Arra, hogyan uralja az egyes szám első személyű narátor a „mesébe be/meséből ki/újabb mesébe be” állapot látszólagos összevisszasága ellenére valamennyi felbukkanó figuráját, sorsrészletét, hangulatát és tárgyát. Végző soron: önmagát.

Fájdalmas, egyben megrendítően szép, ízlésesen melankolikus, hogy az elbeszélő-főhős egykori menekülése, távozása után jóval (a figura annak idején egyetemistaként Budapestre került, így szakadván el gyökereitől): *most*, a frissen beállt krízisszituáció mesélős (terapeutikus) megoldása révén ezt a tudtán kívül eddig tulajdonképpen nem is igazán birtokolt önmagát egyszerre annak az otthonnak, Hazának, háznak a konkrét és képletes keretei között találja meg, amely hamarosan – az ő hathatós közreműködésével – szükségszerű módon nem lesz, azaz virtuálisan lényegében már *e* pillanatban sincs...

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2002, 385 oldal, 1890 Ft*)

PER OLOV ENQUIST:

Lewi útja

Akik figyelemmel kísérik a skandináv irodalom történeteit, jól tudják, hogy egy új Enquist-kötet megjelenése ma már nem csak az író szülőhazájában, Svédországban vált ki komoly érdeklődést. Enquist írói pályája az 1960-as évek elején indult, a korszak modernista áramlataihoz csatlakozva ő is progresszív kifejezési formákat keresve tett szert nemzetközi hírnévre. Műveiben már a kezdetektől fogva markáns stílusjegyek fedezhetők fel, ilyen meghatározó elem például a valós események minél hitelesebb rekonstruálására irányuló szándék, valamint az ezzel szoros összefüggésben álló dokumentarista szemléletmód és eszköztár alkalmazása.

Enquist legutóbbi regénye, a 2001-ben megjelent, immár magyarul is olvasható *Lewi útja* formai és tematikus megközelítésében nem tér el gyökeresen az enquisti életmű eddigi darabjaitól, értelmezésének, irodalmi utóhatásának lehetséges dimenzióit tekintve azonban mindenképpen túlmutat rajtuk. A nyolc évet felölelő alkotói folyamat eredménye egy rendkívül alaposan felépített, talán kissé lassan kibontakozó, de mindvégig magával ragadó olvasmány, mely egyesíti a karizmatikus közösségi vezetőkről írott életrajzok, az ismeretterjesztő célú kultúr-

történeti kalauzok és az egyes nemzetek társadalom-lélektanát felvázoló elemzések minden erényét.

A regény központi alakjának, Lewi Pethrus Johanssonnak neve idehaza viszonylag ismeretlenül cseng, pedig a múlt század elején, az akkor még szegény és elmaradott Svédországban általa megalapított vallásos ébredési mozgalom ma már a világ egyik legnagyobb keresztény szabadegyházává vált. Az eredetileg az Egyesült Államokban létrejött, radikális pietista elveket valló pümkösdista mozgalom az egykori baptista prédikátor, Lewi, majd a hozzá később csatlakozó költő-harcostárs, Sven Lidman vezetésével hatalmas változásokat élt meg: a kezdetben alig néhány tucat tagot számláló gyülekezet napjainkra az egész világra kiterjedő hálózattá, spirituális közösséggé szerveződött. A mozgalom többek között saját bankot, kiadót, újságot és rádióállomást is működtet, sőt az évek során kulcs szerepe volt abban, hogy a svéd politikai paletta új színfolttal, a kereszténydemokrácia értékeit következetesen felvállaló párttal gazdagodott.

Lewi útja ezen a gyakran súlyos konfliktusoktól sem mentes átalakuláson keresztül vezetett egyre meszebb, egyéni boldogulása, emberi sorsa teljesen összefonódott vallásos élményeivel és az ezekből táplálkozó meggyőződéssel, melynek alaptétele volt, hogy hívó és Isten viszonya a

lehető legközvetlenebb kell legyen, köztük semmiféle központosított egyházi szervezet ne álljon. A mozgalom életre hívását, tömegbázisának kiszélesítését tudatosan vállalt küldetésének tartotta, de ebben, ekkor még, nem hatalmi törekvései nyilvánultak meg, inkább az intézményektől függetlenített személyes hit szentségének eszménye vezérelte. Az ébredési mozgalmakat családi háttere és neveltetése folytán közelről ismerő Enquist költői képeket festve fogalmazza meg mindezt mindjárt a történet elején, mintha csak maga Lewi, a szuggesztív igehirdető szólna a stockholmi Filadelfia-templom szószékéről: „A kereszténység lényege nem a tanítása, hanem a szív bensőséges egyesülése a Megváltóval. Ez nem államépítő vallás, hanem magánügy, gondolat; elültetjük a gondolatot, ha máshol is gyökeret ereszt, annál jobb, és akkor eltűnünk, mint hajnali köd, amikor a nap felkel.”

A pümkösdista mozgalom fokozatos térnyerése két szélsőségesen eltérő habitusú szellemi forradalmár kezdeti szoros barátságának, majd későbbi elkeseredett harcának jegyében zajlott, a könyv egyben ennek a folyamatnak is hiteles krónikája. Olvasása közben hamar nyilvánvalóvá válik, hogy Lewi Pethrus ellentmondásos személyisége, életének különös fordulatai kitűnő keretet kínálnak egy műfajhatárokhoz rugalma-

san viszonyuló, a klasszikus regény és a tények objektív bemutatására törekvő riport hagyományait kiválóan ötvöző kordokumentum megszületéséhez. Lewi útja jól példázza, hogy egy közösség társadalomfor-

máló ereje elsősorban vezetőinek közösségformáló erejétől függ.

FEKETE LÁSZLÓ

(Európa Kiadó, Budapest, 2003, 637 oldal, 2200 Ft)

Kultúra

SZERB ANTAL:

Összegyűjtött esszék, tanulmányok, kritikák I-III.

Ilyen könyvek kiadásáról álmodik egy kiadó és olvasásáról a könyvszerető ember. Keménytábla, védőborító, könyvjelző, tisztességes papír, olvasható méretű és tipográfiájú betűtípus, egyszerű, de szép borító, tematikus szerkesztés, pontos és könnyen áttekinthető feltüntetés az első megjelenéseknek, sőt a névmutató sem hiányzik. A szerző neve jóval nagyobb betűkkel szedett a címnél, ellentétben Esti Kornél információival: SZERB ANTAL. A Magvető Kiadó gondozta életműsorozatban három kötetben jelentek meg esszéi, kritikái, tanulmányai. Az elsőbe a világirodalmi, a másodikba a magyar

irodalmi, a harmadikba az úgynevezett vegyes tárgyú írások kerültek a szerkesztő, Papp Csaba munkájának köszönhetően. Olyan egyszerűnek tűnik föl ezeknek a nyilvánvaló elvárásoknak megfelelni, mégis kevés könyv megjelenésekor egyértelmű az a tartalmi átgondoltság és külső harmónia, mely ezt a három kötetet jellemzi.

A világirodalmi tárgyú írásokat áttekintve kedves ismerősként köszönhetjük a kötet címét adó írást, a *Hétköznapi és csodákat*, *Az angol irodalom kis tükrét* és a legtöbb szöveget, ezt a laza szerkezetű, de mégis szinte egy (újabb) világirodalomtörténetet. Köszönhető ez a szerkesztési elvnek, mely születési sorrendben közli a szerzőkről írt hosszabb-rövidebb tanulmányokat, tehát nem a szövegek megírásának vagy megje-